

УДК 711.61

Шевченко Л.С., к. арх., доцент

ПРИЙОМИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ МІСТА

Анотація. У статті розкрито особливості формування громадських відкритих просторів міста. Низка представлених об'ємно-планувальних та архітектурно-композиційних прийомів й відповідних засобів художньо-естетичної організації їх архітектурно-просторових рішень (ландшафтні, геопластичні, візуально-комунікаційні, освітлювальні) направлена на підкреслення художньо-естетичних якостей простору.

Ключові слова: громадський відкритих простір, художньо-естетична організація, поліфункціональність, гармонійність.

Постановка проблеми. До першої половини ХХ ст. відкриті простори в містах були активним місцем спілкування його мешканців. З часом вони втратили цю громадську функцію, перетворившись переважно у комунікаційні простори. Відкритим громадським просторам необхідно повернути статус об'єктів інтелектуального, культурного й комунікативного тяжіння мешканців міста. Постає задача пошуку толерантних рішень щодо реорганізації існуючого відкритого міського середовища, підвищення його художньо-естетичних якостей, покращення його загальних параметрів, направлених на створення гуманного, затишного міського інтер'єру.

Ці питання розглядаються у контексті чинного законодавства держави – Указу Президента України «Про пріоритетні завдання в сфері містобудування», Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-15 рр.». Дана робота проводиться згідно науково-дослідницької роботи кафедри дизайну архітектурного середовища та містобудування ПолтНТУ, пов'язаною з удосконаленням існуючого предметно-просторового середовища міст і населених пунктів.

Аналіз останніх досліджень. Найбільш широко й усебічно світова практика формування відкритих міських просторів представлена у працях В.Шимка [1]. Проблема функціонування громадських відкритих просторів у

сучасній містобудівній структурі висвітлені у працях Т.Саваренської, А.Сігала, Г.Голубєва, К.Лінча [2], А.Іконнікова [3], І.Араухо, Г.Міневріна, В.Глазичева [4] та інших науковців. Питання композиційної значимості, естетичної й семантичної складових відкритих просторів стали об'єктами дослідження Т.Мамєтова, З.Яргіної [5], А.Буніна, К.Зітте [6], Б.Віппера, Г.Земгера, З.Гедеона, О.Трошкіної [7] та інших. З питань ландшафтної організації міського середовища, у тому числі відкритих міських просторів варті уваги праці Дж.Саймондса, А.Вергунова, О.Мікуліної, Н.Крижановської, Л.Сичової та інших. Варто виділити й дисертаційні роботи, пов'язані із окресленими питаннями, зокрема О.Смоленської [8], О.Калініної, Є.Пономарьова, С.Чепурної та інших.

Виділення невирішених питань або проблем, котрим присвячується стаття. Питання формування громадських відкритих просторів в структурі міст постійно стоять на порядку денному. Підвищення естетичних якостей осередків громадського життя мешканців міст, винайдення сучасних прийомів покращення композиційних і архітектурно-художніх рішень – є актуальним завданням на шляху вдосконалення предметно-просторового середовища міста.

Ціль статті: виявити особливості формування громадських відкритих просторів у структурі міста й окреслити прийоми їх художньо-естетичної організації.

Основна частина. Громадські відкриті простори міста пройшли еволюційний шлях від початку формування під впливом соціально-культурних, суспільно-політичних та економічних подій, через становлення й інтенсивний розвиток до втрати своєї актуальності й можливості їх повернення до первинних функцій у наш час. Процес еволюції розпочався з появи перших типів громадських відкритих просторів до надання їм статусу самостійних містобудівних об'єктів – центрів комунікативного життя городян.

Результатом усебічного дослідження цілої низки міських відкритих просторів є виявлення характерних особливостей їх організації, які є спільними для всіх різновидів об'єктів. Громадським відкритим просторам властива

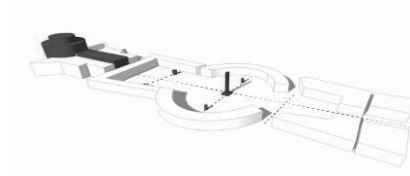
поліфункціональність, яка забезпечує реалізацію різних процесів із значним перевантаженням основного – комунікативного, розрахованого на відвідувачів різних вікових груп, інтересів.

Домінуючим елементом формування таких просторів є відкритий простір, вільний від забудови, який забезпечує відкритість території, створює момент емоційного розрядження в густо забудованих частинах міста, формує місця-накопичувачі громадськості. Простори є магнітами комунікативного тяжіння мешканців міста, центрами громадського спілкування (в тому числі й з представниками муніципальної влади), відпочинку. В оформленні планшету активну участь беруть газони, квітники, партери, мостіння, водні елементи й помірні геопластика, які забезпечують художньо-естетичну складову простору.

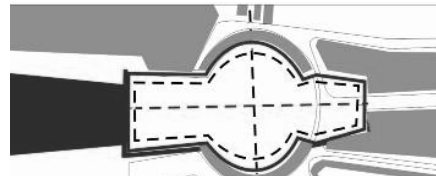
Відкритий простір має безпосередній гармонійний зв'язок з оточуючою забудовою, складовими містобудівного каркасу. Зв'язок цей можливий при застосуванні низки середовищних прийомів – єдності стильових рішень будівель, застосованих прийомів; нерозривності з сусідніми просторами міста, прийом «перетікання» просторів; введення «зв'язуючих елементів», спільних для низки просторів (ландшафтних, інформаційних, малих архітектурних форм).

Для громадських відкритих просторів характерна така художньо-естетична організація, яка забезпечує взаємодію ландшафтних компонентів, малих архітектурних форм, засобів візуальної інформації, елементів національної символіки. Виявлені основні прийоми реалізації цих рішень – 1) нюансне рішення, підпорядковане загальному архітектурно-художньому рішенню даного простору; 2) контрастне рішення, протиставлене архітектурно-художньому рішенню об'єктів, які формують простір.

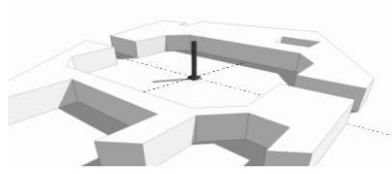
Композиційна організація відкритих просторів міста підпорядковується геометричним параметрам простору та його функціональному наповненню, разом з тим, принципи формоутворення об'єктів дослідження виходять із законів архітектурної композиції – глибинної, центричної, фронтальної (рис.1).

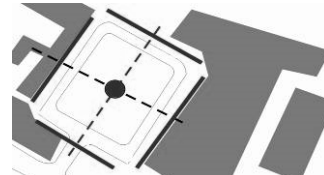
Глибинна композиція

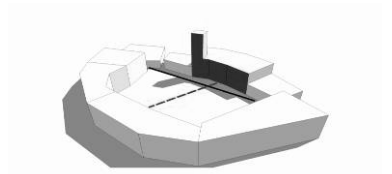
Площа Св. Петра. Рим. Італія

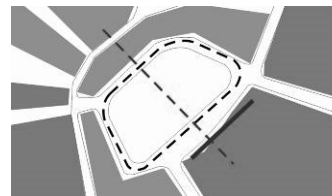
Центрична композиція

Площа Вандом. Париж.
Франція

Фронтальна композиція

Площа Дель Кампо. Сієна.
Італія

Рис. 1 - Композиційна організація відкритих просторів

Безпосередній вплив на формування відкритих просторів мають розподіл архітектурних мас, геометричні параметри компонентів, ступінь замкненості.

Усебічне дослідження громадських відкритих просторів міста дало змогу виокремити актуальні прийоми й відповідні засоби художньо-естетичної організації їх архітектурно-просторових рішень – ландшафтні (низьке площинне озеленення, стрижені невисокі чагарники) геопластичні (геопластика, сходи, пандуси, плоскі «дзеркальні» водні елементи, мощення), візуально-комунікаційні (рекламні носії, дорожня розмітка, міські покажчики, знаки міської орієнтації), освітлювальні (верхнє освітлення, підсвічування фасадів, елементів огороження, тротуарів, пандусів та елементів геопластики). Характерний приклад сучасної реалізації прийомів художньо-естетичної організації відкритих громадських міських просторів – район Дефанс (м. Париж, Франція) зображено на рис. 2.

Рис. 2 – Характерний приклад сучасної реалізації прийомів художньо-естетичної організації відкритих громадських міських просторів – район Дефанс (м. Париж, Франція).

Висновки. Формування сучасних відкритих просторів міста повинно відбуватися з урахуванням їх поліфункціональності, відкритості, надаючи їм художньо-естетичної гармонії. Низка представлених об'ємно-планувальних та архітектурно-композиційних прийомів й відповідних засобів художньо-естетичної організації їх архітектурно-просторових рішень (ландшафтні, геопластичні, візуально-комунікаційні, освітлювальні) направлена на підкреслення художньо-естетичних якостей простору та підвищення його експлуатаційних характеристик.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку вбачаємо у висвітленні реалізації результатів даної роботи в практичному проектуванні нових сучасних відкритих міських просторів та удосконаленні архітектурно-просторових рішень уже існуючих об'єктів.

Література

1. Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды / В.Т. Шимко. – М.: Архитектура-С, 2006. – 382 с.
2. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / К. Линч. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с.
3. Иконников А.В. Эстетические ценности предметно-пространственной среды / А.В. Иконников. – М.: Стройиздат, 1990. – 242 с.
4. Глазычев В.Л. Образы пространства. Творческий процесс и художественное восприятие / В.Л. Глазычев. – Л.: Наука, 1978. – 115 с.
5. Яргина З.Н. Эстетика города / З.Н. Яргина. – М.: Стройиздат, 1991. – 366 с.
6. Зитте К. Художественные основы градостроительства / К. Зитте.; пер. с нем. Я. Крастиныша. – М.: Стройиздат, 1993. – 255 с.
7. Трошкіна О.А. Семантичний аспект міського середовища як середовища спілкування / О.А. Трошкіна // Проблеми розвитку міського середовища: наук.-техн. зб. – 2010. – Випуск №3. – С. 158-164.
8. Смоленская Е.О. Метод моделирования открытых архитектурных пространств в городской среде (на примере города Самары): дис. ... канд..арх : 18.00.01 / Смоленская Елена Олеговна. – Нижний Новгород, 2004. – 200 с.

Аннотация

Шевченко Л.С. Приемы художественно – эстетической организации современных открытых пространств города. В статье раскрыты особенности формирования общественных открытых пространств города. Ряд представленных объемно - планировочных и архитектурно - композиционных приемов и соответствующих средств художественно - эстетической организации их архитектурно пространственных решений (ландшафтные, геопластические, визуально-коммуникационные, осветительные) направлен на подчеркивание художественно - эстетических качеств пространства

Ключевые слова: общественное открытое пространство, художественно-эстетическая организация, гармоничность, полифункциональность.

Abstract

Shevchenko L.S. Reception of the art - aesthetic organization of modern open spaces of city. Peculiarity of the formation of the public open spaces of the city is disclosed in this article. A line submitted volumetric and architecturally - composite receptions and corresponding means artly - aesthetic organizations of their architecturally spatial decisions (landscape, geoplastic, visual - communication, lighting) is directed on underlining artly - aesthetic qualities of space.

Keywords: public open space, an art-aesthetic organization, harmonic, polyfunctionality.